

Ἐκεῖ πού τελειώνει ἡ τιμιότητά μου ἀρχίζει ἡ τυφλομάρα μου καὶ θέλω νὰ ἴμαι τυφλός.

Ἐκεῖ, ὅμως, πού θέλω νὰ ξέρω, θέλω νὰ ἴμαι καὶ τίμιος, δηλαδὴ σκληρός, εὐστηρός, προσεχτικός, ὤμος, ἀμείλιχτος.

Αὐτὸ πού ἐσὺ, ὦ Ζαρατούστρα, εἶπες κάποτε, ὅτι: «Πνεῦμα εἶναι ἡ ζωὴ, πού χωρίζεται ἢ ἴδια σὲ ζωὴ», μ' ὁδήγησε καὶ μὲ μάγεψε στὴ διδασκαλία σου. Καί, ἀληθινά, μὲ τὸ ἴδιο τὸ αἷμα μου μεγάλωσα τὴ γνώση μου!»

—«Ὅπως διδάσκουνε τὰ φαινόμενα», τὸν διέκοψε ὁ Ζαρατούστρα· γιατί ὀλοένα ἔτρεχε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ γυμνὸ μπράτσο τοῦ Συνειδητοῦ. Γιατὶ δέκα βδέλλες τὸν εἶχαν δαγκάσει στὸ ἴδιο μπράτσο.

«Ἦ ἐσύ, παράξενε σύντροφε, πόσα δὲ μοῦ διδάσκει τοῦτο δῶ τὸ φαινόμενο, ὁ ἴδιος ἐσύ ἀκριβῶς! Καὶ δὲ θὰ ἔχα ἴσως εἰκαίωμα νὰ τὰ χύσω ὅλα αὐτὰ μέσα στ' οὐστηρά σου αὐτιά!

Μὲ τὸ καλὸ, λοιπόν! Ἄς χωριστοῦμε, τότε, ἐδῶ! Μὰ εὐχαρίστως, ἀλήθεια, θὰ σὲ ξανασυναντοῦσα. Κατὰ κεῖ εἶναι ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ στὴ σπηλιά μου: τούτη δῶ τὴ νύχτα θὰ εἶσαι ἐκεῖ ὁ πιὸ ἀγαπητός μου φιλοξενούμενος!

Πρόθυμα θὰ ἤθελα ἐπίσης νὰ περιποιηθῶ τὸ κορμί σου πού, πατώντας τὸ ὁ Ζαρατούστρα, τὸ ἔκανε νὰ κακοπαθήσει: τὸ ἔχω στὸ νοῦ μου αὐτό. Τώρα, ὅμως, μὲ φωνάζει βιαστικὰ μιὰ κραυγὴ ἀπελπισίας καὶ ἐὰ σ' ἀφήσω.»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

Ο ΜΑΓΟΣ

1

ΚΑΘΩΣ, ὅμως, ὁ Ζαρατούστρα ἔφερε βόλτα ἕναν βράχο, εἶδε ξαφνικά, ὄχι μακριὰ κάτωθὲ του, στὸν ἴδιο δρόμο, ἕναν ἄνθρωπο, πού πετοῦσε τὰ μέλη του σὰν κανένας τρελλὸς καὶ στὸ τέλος ξάπλωσε κατάχαμα μὲ τὴν κοιλιά.

«Ἄλτ! εἶπε τότε ὁ Ζαρατούστρα στὴν καρδιά του, αὐτὸς ἐδῶ πέρα θὰ πρέπει νὰ ἴναι ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος πού ἔβγαλε ἐκεῖνη τὴν κακὴ κραυγὴ τῆς ἀπελπισίας,—θέλω νὰ κοιτάξω, νὰ δῶ ἂν χρειάζεται βοήθεια.»

Μὰ ὅταν ἔτρεξε κατὰ κεῖ πού ἦτανε ξαπλωμένος μπρούμυτα, κατάχαμα, ὁ ἄνθρωπος, βρῆκε ἕναν γέρο ἄντρα πού ἔτρεμε καὶ πού τὰ μάτια του ἦσαν ἀπλανῆ· κι ὅσο κι ἂν κουράστηκε ὁ Ζαρατούστρα γιὰ νὰ τὸν σηκώσει ἀπὸ κεῖ καὶ νὰ τὸν κάνει νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του, δὲν κατάφερε τίποτα. Οὔτε καὶ πού φαινότανε νὰ ἔχει προσέξει ὁ δυστυχὴς αὐτὸς ὅτι κάποιος βρισκότανε κοντά του. Ἀντίθετα, δὲν ἔπαυε νὰ κοιτάζει μ' ἀπλανῆ βλέμματα γύρω του, συγκινητικὰ χειρονομώντας, σὰν ἕνας ἐγκαταλειμμένος ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον κι ἀπομονωχισμένος. Μὰ στὸ τέλος, ὕστερα ἀπὸ

πολλὰ ρίγη, τινάγματα καὶ μαζέματα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἄρχισε
νὰ θρηνεῖ ἔτσι:

Ποιὸς μὲ ζεσταίνει, ποιὸς μ' ἀγαπᾷ ἀκόμη;
Δώστε μου ζεστὰ χέρια!
Δώστε μου θερμάστρα καρδιάς!
Ἄνατριχιάζοντας, ξαπλωμένος,
σὰν μισοπεξαμένος, ποῦ τοῦ ζεσταίνουν τὰ πόδια—
σπαράζοντας, ἄχ, ἀπὸ πυρετοὺς ἄγνωστους,
τρέμοντας ἀπὸ μυτερὰ, παγερὰ δροσιᾶς βέλη,
κυνηγημένος, ὦ σκέψη, ἀπὸ σένα!
Ἄκατανόμαστη! Κρυμμένη! Ἀποτρόπαιη!
Ἐνας κυηγός, ἀπ' τὰ σύννεφα πίσω!
Κεραυνωμένος ἀπὸ σένα,
μάτι χλευαστικό, ποῦ ἀπ' τὸ σκοτάδι
μὲ κοιτάζει; ἔτσι πλαγιάζω,
λυγίζω, δαγκώνομαι, τυραννισμένος
ἀπ' ὅλα τὰ αἰώνια μαρτύρια,
χτυπημένος
ἀπὸ σένα, τὸν πιὸ σκληρὸ κυηγό,
ὦ ἄγνωστε—Θεέ!

Πιὸ βαθιὰ χτύπα!
Χτύπα μιὰ φορὰ ἀκόμα!
Τρύπησε, κομμάτιασε τὴν καρδιά τούτη!
Πρὸς τί αὐτὰ τὰ μαρτύρια
μὲ μυτερὰ βέλη;
Τί βλέπεις πάλι,
ἀκούραστε ἀπὸ τὸ μαρτύριο, τῶν ἀνθρώπων,
μὲ εἰρωνικά, θεϊκὰ ποῦ λάμπουν, μάτια;
Δὲ θέλεις νὰ σκοτώνεις,
μόνο νὰ βασανίζεις καὶ νὰ βασανίζεις;
Γιατί—νὰ μὲ βασανίζεις,
ὦ εἰρωνα, ἄγνωστε Θεέ;—
Ἄχ, ἄ! Γλιστρώντας σιμώνεις;
Μέσα σὲ τέτοιο μεσονύχτι
τί θέλεις; Μίλα!
Μὲ σπρώχνεις, μὲ πιέζεις—
ἄχ, πολὺ κοντὰ κιόλας!
Φύγε! Φύγε!
Μ' ἀκοῦς ν' ἀνασαίνω,
παραφυλᾶς τὴν καρδιά μου,
ὦ ζηλιάρη—
τί ζηλεύεις, ἀλήθεια;
Φύγε! Φύγε! Τί θέλεις τὴ σκάλα;

θές νὰ μπεῖς μ ἔ σ α
στήν καρδιά μου,
ν' ἀνεβείς, στήν πιὸ μυστική μου
ν' ἀνεβείς σκέψη;
Ἄδιάντροπε! Ἄγνωστε — κλέφτη!
Τί θές νὰ κλέψεις;
Τί θές ν' ἀκούσεις;
Τί θές ν' ἀπροσπάσεις,
βασανιστή!
Δήμιε Θεέ!
Ἦ πρέπει, σὰν σκύλος,
νὰ κυλιστῶ μπρὸς σου;
Παραιτούμενος, ἔξω ἀπὸ μένα
ἀπὸ ἐνθουσιασμό, νὰ πορίζω
ἀγάπη — σὲ σένα;

Τοῦ κάκου! Χτύπα με πάλι καὶ πάλι,
ὦ ἢ πιὸ σκληρὴ βουκέντρα ἐσύ! Ὁχι!
Σκυλί, ὄχι — τὸ ἀγρίμι σου μόνο εἶμαι,
σκληρότατε κυνηγέ!
Ὁ πιὸ περήφανος αἰχμάλωτός σου,
ὦ ληστή, ποῦ εἶσαι ἀπ' τὰ σύννεφα πίσω!
Μίλα, ἐπιτέλους!
Τί θές, ἐνεδρευτή, ἀπὸ μ ἔ ν α;
Ἦ σὲ ἀστραπὴ κρυμμένε! Ἄγνωστε! Λέγε,
τί θέλεις, ἄγνωστε — Θεέ;

Πῶς; Λύτρα;
Τί θέλεις γιὰ λύτρα;
Ζήτα πολλὰ—αὐτὸ ἢ περηφάνειά μου γυρεύει!
Καὶ λίγα λόγια — αὐτὸ γυρεύει ἢ ἄλλη μου
(περηφάνεια!

Ἄχ, ἄ!
Ἐ μ ἔ ν α—θέλεις; Ἐμένα;
Ἐμένα—ἀκέριο;...

Ἄχ, ἄ!
Καὶ μὲ τυραννεῖς, Τρελλέ,
γιατὶ εἶσαι τέτοιος,
Καὶ τὴν περηφάνειά μου ἀκόμη
βασανίζεις;

Δώσε μου ἀ γ ά π η—ποιός μὲ ζεσταίνει ἀκόμα;

Ποιός μ' ἀγαπᾷ ἀκόμα; — δώσε μου ζεστὰ χέρια,
δώσε μου θερμάστρα καρδιάς,
δώσε μου, στὸν πιὸ ἐρημικὸ ἐμένα,
ποῦ πάγος, ἄχ! ἐφτάμορφος πάγος
κ' ἐχθροὺς ἀκόμα,
ἐχθροὺς νὰ λαχταρᾷ τὸν διδάσκει,
δώσε μου, ναί, παράδωσέ μου,
ὦ σκληρότατε ἐχθρέ,
τὸν ἑαυτό σου!

Ἔφυγε!
Ξαφνικὰ πέταξε,
ὁ στερνός, μοναδικὸς σύντροφός μου,
ὁ μεγάλος ἐχθρός μου,
ὁ ἄγνωστός μου,
ὁ δήμιος καὶ ὁ Θεός μου!—

— Ὁχι! Ἔλα πίσω,
μ' ὅλα σου τὰ μαρτύρια!
Στὸν στερνὸ ἀπὸ τοὺς ἐρημίτες
ἐρημίτη,
ὦ, ἔλα πίσω!
Ἔλα τὰ ρυάκια τῶν δακρύων μου
πρὸς ἐσὲ τρέχουν!
Κ' ἡ στερνὴ φλόγα τῆς καρδιάς μου—
λάμπει γιὰ σένα!
Ἦ, ἔλα πίσω,
ἄγνωστέ μου
θεέ!
Πόνε μου!
Στερνή μου—
εὐτυχία!

2

ΑΛΛΑ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ζαρατούστρα δὲ μπόρεσε νὰ συγκρατηθεῖ περισσότερο, πῆρε τὸ ραβδί του καὶ χτύπησε μ' ὅλη τὴ δύναμή του τὸν κλασιάρη.

«Πᾶψε πιά! τοῦ φώναξε μὲ ὀργισμένο γέλιο, πᾶψε, θεατρίνε! Κάλπη! Ψεύτη ἀπὸ τὰ γεννοφάσκια σου! Καλὰ σὲ ξέρω τοῦ λόγου σου!

Θὰ σοῦ ζεστάνω ἐγὼ τὰ πόδια σου, ἀπαίσιε μάγε, ξέρω μιὰ χαρὰ πῶς νὰ τοὺς καίω τοὺς ὁμοιούς σου!»

«Στάσου, εἶπε ὁ γέρος ἄντρας καὶ πήδησε πάνω, μὴ με χτυπᾷς πιά, ὦ Ζαρατούστρα! Ἔλα αὐτὰ δὲν ἦταν παρὰ ἓνα παιγνίδι μονάχα!

Τεχνάσματα τῆς τέχνης μου εἶναι ὅλα τούτα· ἐσένα τὸν ἴδιο ἤθελα νὰ δοκιμάσω, κάνοντας τὴ δοκιμὴ τούτη. Καί, ἀληθινά, καλὰ μὲ κατάλαβες!

Μὰ καὶ σὺ ἀκόμα — θέλησες νὰ μὲ δοκιμάσεις: εἶσαι σκληρός, Ζαρατούστρα! Χτυπᾷς σκληρὰ μὲ τὶς «ἀλήθειες» σου, τὸ ραβδί σου μὰ τοὺς ρόζους τοῦ μου ἀπόσπασε — αὐτὴ τὴν ἀλήθεια!»

— «Παράτα τὶς γαλιφιές, ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα, ἐρεθισμένος ἀκόμα καὶ μὲ σκοτεινὸ βλέμμα κοιτάζοντάς τον, ὡς θεατρίνε ἀπὸ τὰ γεννοφάσκια σου! Εἶσαι κάλπικος: πῶς τολμᾷς νὰ μιλεῖς γι' ἀλήθεια!

᾿Ω παγῶνι τῶν παγῶνιῶν, ὡ θάλασσα ματαιοδοξίας, τί μου παρασταίνεις ἐκεῖ, ὡ ἀπαίσιε μάγε, σὲ ποιὸν ἔπρεπε νὰ πιστέψω, ὅταν κλαμούριζες ἔτσι;»

«Τὸν ἐξιλεωτῆ τοῦ πνεύματος, εἶπε ὁ γέρος ἄντρας, αὐτὸν — παράσταίνα: ὁ ἴδιος ἐσὺ εἶχες βρεῖ ἄλλοτε αὐτὴ τὴν ἔκφραση —

— τὸν ποιητὴ καὶ τὸν μάγο, ποὺ στὸ τέλος τὸ πνεῦμα τοῦ στρέφεται ἐναντίον του, αὐτὸν ποὺ μεταμορφώνεται, ποὺ παγώνει ἀπὸ τὴν κακὴ γνώση του καὶ τὴν κακὴ του συνείδηση.

Κι ὁμολόγησέ το φανερὰ μόνο: χρειάστηκε ὦρα πολλή, ὡ Ζαρατούστρα, ἴσαμε νὰ περάσεις πίσω ἀπὸ τὴν τέχνη μου καὶ τὸ ψέμμα μου! Πίστευες στὴν ἀπελπισία μου, τὴν ὦρα ποὺ μου κράταγες τὸ κεφάλι καὶ μὲ τὰ δυὸ χέρια σου, —

— σ' ἄκουσα νὰ θρηνεῖς «πολὺ λίγο τὸν ἀγάπησαν, πολὺ λίγο τὸν ἀγάπησαν!» Τ' ὅτι μπόρεσα νὰ σ' ἐξαπατήσω ὡς αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἦτανε κάτι ποὺ ἔκανε τὴν κακία μου νὰ κρυφοχαίρεται.»

«Θὰ ἐξαπάτησες πολὺ πονηρώτερούς μου, εἶπε σκληρὰ ὁ Ζαρατούστρα. Δὲν προφυλάγομαι ἀπὸ τοὺς ἀπατεῶνες, πρέπει νὰ μὴν προφυλάγωμαι: ἔτσι τὸ θέλει ἡ κλήρα μου.

Ἐσύ, ὁμως, — πρέπει ν' ἀπατᾷς: τόσο καλὰ σὲ ξέρω τοῦ λόγου σου! Πρέπει νὰ ἴσαι πάντα δίβουλος, τρίβουλος, τετράβουλος καὶ πεντάβουλος! Κι αὐτὸ ἀκόμα ποὺ ὁμολόγησες τώρα δά, γιὰ ὦρα δὲ μου ἦτανε οὔτε ἀρκετὰ ἀληθινὸ μῆτε ἀρκετὰ ψεύτικο!

᾿Ω ἀπαίσιε κάλπη, πῶς θὰ μπορούσες νὰ κάνεις ἀλλοιῶς! Ἀκόμη καὶ τὴν ἀρρώστια σου θὰ φτιασίδωνες ὅν ἦτανε νὰ δειχτεῖς γυμνὸς μπροστὰ στὸ γιατρό σου.

Ἐτσι φτιασίδωσες μπροστὰ μου τὸ ψέμμα σου, ὅταν εἶπες: ὅλ' αὐτὰ δὲν ἦταν παρὰ ἓνα παιγνίδι μονάχα! — Ὑπήρχε καὶ κάτι σοβαρὸ σ' αὐτό, ἔχεις κάτι ἀπὸ ἓναν ἐξιλεωτῆ τοῦ πνεύματος!

Σὲ κατάλαβα καλὰ: ἔγινες ὁ γοητευτῆς ὄλων, ἀλλ' ἀπένευγε τοῦ ἑαυτοῦ σου δὲ σοῦ ἀπόμεινε πιά κανένα ψέμμα, καμιὰ πονηριά, — ὁ ἴδιος ἐσὺ ἴσαι ἓνας ξεμαγεμένος!

Θέρισεσ τὴν ἀηδία, σὰν τὴ Μιά σου ἀλήθεια. Λόγος κανεῖσ δὲν εἶναι πιά μέσα σου γνήσιος, ἐχτὸσ ἀπὸ τὸ στόμα σου: ἡ ἀηδία, δηλαδὴ, πὺ τρέχει ἀπὸ τὸ στόμα σου.» — —

—«Ποιὸσ εἶσαι, λοιπόν! φώναξε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ γέρο Μάγος μὲ πεισματωμένη φωνή. Ποιὸσ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μ ο ὕ μιλά ἔτσι, ἐμένα, πὺ εἶμαι ὁ μέγιστος ἀπ' ὄσους ζοῦν σήμερα;— καὶ μιὰ πράσινη ἀστραπή ἐξακοντίστηκε ἀπὸ τὸ μάτι του κατὰ τὴ μεριά τοῦ Ζαρατούστρα πλὴν ἀμέσως μετὰ ἄλλαξε καὶ εἶπέ λυπημένα:

«᾽Ω Ζαρατούστρα, τὰ βαρέθηκα ὄλα αὐτά, ἡ τέχνη μου μ' ἀηδιάζει, δὲν εἶμαι μ ε γ ἄ λ ο σ, ποιὸσ ὁ λόγος νὰ ὑποκρίνωμαι; Τὸ ξέρεις, ὄμως, καλὰ πὺσ τὸ ἐπιζήτησα τὸ μεγαλεῖο!

Ἐναν μεγάλο ἄνθρωπο θέλησα νὰ παραισθήσω κ' ἐπεισα πολλοὺσ: μὰ τὸ ψέμμα τοῦτο ἦταν ἀνώτερο ἀπὸ τὴ δύναμή μου. Συντρίφτηκα πάνω του.

᾽Ω Ζαρατούστρα, ὄλα εἶναι ψέμματα σὲ μένας μὰ πὺσ συντρίφτηκα—ἡ συντριβὴ μου αὐτὴ εἶναι γ ν ἤ σ ι α!—»

«Αὐτὸ σὲ τιμᾶ, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα στυγνὰ καὶ μὲ τὸ βλέμμα γυρισμένο κατὰ τὴ γῆ, σὲ τιμᾶ πὺ ἐπιζήτησες τὸ μεγαλεῖο, μὰ καὶ σὲ πρόδωσε. Δὲν εἶσαι μεγάλος.

᾽Ω ἀπαίσιε γέρο μάγε, α ὕ τ ὁ ἔναι τὸ καλύτερο καὶ τιμιώτερό σου, ὄ, τι σοῦ τιμῶ: πὺσ βαρέθηκες, δηλαδὴ, τὸν ἑαυτὸ σου καὶ πὺ εἶπες: «δὲν εἶμαι μεγάλος».

Σ' α ὕ τ ὁ σὲ τιμῶ σὰν ἐξιλεωτὴ τοῦ πνεύματος: κι ἄν αὐτὸ ἔγινε ἔστω καὶ γιὰ ἕνα δευτερόλεπτο, τὸ δευτερόλεπτο αὐτὸ ἦσουν—γ ν ἤ σ ι ο σ.

Μὰ πὲσ μου, τί ζητᾶσ ἐδῶ στὰ δάση μ ο υ καὶ στὰ βράχια μ ο υ; Κι ἄν γιὰ μένα ξάπλωσες ἔτσι, σὲ τί δοκιμασία θέλησες νὰ μὲ ὑποβάλεις;—

Σὲ τί θέλησες νὰ μ ἐ δοκιμάσεις;»—

Ἐτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, καὶ τὰ μάτια του πετούσανε σπίθες. Ὁ γέρο μάγος σῶπαισε μιὰ στιγμή κ' ὕστερα εἶπε: «Νὰ σὲ δοκιμάσω!

Ἐγὼ—ζητῶ μόνο.

᾽Ω Ζαρατούστρα, ζητῶ ἕναν γνήσιο, δίκαιο, μονοσήμαντο, ἕναν ἄνθρωπον ὄλο τιμιότητα, ἕνα σκεῦος σοφίας, ἕναν ὄγιο τῆσ γνώσσης, ἕναν μεγάλο ἄνθρωπο!

Δὲν τὸ ξέρεις, λοιπόν, ὦ Ζαρατούστρα; Ζ η τ ῶ τ ὸ ν Ζ α ρ α τ ο ὕ σ τ ρ α.»

ΚΑΙ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔπεισε μιὰ μακρὰ σιωπὴ ἀνάμεσα σὲ κείνους τοὺσ δύο: ὁ Ζαρατούστρα, ὄμως, θυθίστηκε βαθιὰ μέσα του, ἔτσι πὺ ἐκλείσε τὰ μάτια του. Ἄλλ' ὕστερα, γυρίζοντας πίσω στὸν συνομιλητὴ του, ἔπαισε τὸ χέρι τοῦ μάγου καὶ μίλησε γιομάτος εὐγένεια καὶ κατεργαριά:

«Μὲ τὸ καλὸ, λοιπόν! Νὰ ὁ δρόμος πὺ ὀδηγεῖ στὴ σπηλιά»

τοῦ Ζαρατούστρα. Σ' αὐτὴν μπορεῖς νὰ ζητήσεις ἐκεῖνον ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ βρεῖς.

Καὶ συμβουλέψου τὰ ζῶα μου, τὸν ἀετό μου καὶ τὸν ὄφι μου: αὐτὰ θὰ σὲ βοηθήσουν στὴν ἀναζήτησή σου. Μὰ ἡ σπηλιά μου εἶναι μεγάλη.

Κι ὁ ἴδιος ἐγώ, φυσικά, δὲν εἶδα κανένα μεγάλο ἄνθρωπο ἀκόμα. Τὸ μάτι καὶ τοῦ πιὸ λεπτοῦ εἶναι χοντροφτιαγμένο σήμερα γιὰ κάθε τι μεγάλο. Σήμερα βασιλεύει ἡ πλεμπάγια.

Συνάντησα κάμποσους κιόλας ποὺ τεντώνονταν καὶ φουσκώνανε, κι ὁ λαὸς φώναζε: «Νά ἕνας μεγάλος ἄνθρωπος!» Μὰ ποιοῦ ἔναι τὸ διάφορο τοῦ φυσεροῦ; Στὸ τέλος ὁ ἀέρας φεύγει ἀπὸ μέσα του, ξεφουσκώνει.

Στὸ τέλος σκάζει ὁ δάτραχος, ποὺ παραφούσκωσε: ὁ ἀέρας φεύγει ἀπὸ μέσα του. Τὸ νὰ τρυπᾶ κανεῖς τὴν κοιλιὰ ἐνὸς παραφουσκωμένου, αὐτὸ τ' ὀνομάζω καλὴ διασκέδαση. Ἀκούσατέ το αὐτό, ἐσεῖς παιδιὰ!

Τὸ σήμερα τοῦτο ἀνήκει στὸν ὄχλο: ποιὸς μπορεῖ νὰ ξέρει ἀκόμα τί ἔναι μεγάλο καὶ τί μικρό! Ποιὸς θὰ πετύχαινε νὰ γίνεῖ μεγάλος; Ἕνας τρελλὸς μόνο: οἱ τρελλοὶ τὸ πετυχαίνουν αὐτό.

Γυρεύεις νὰ βρεῖς μεγάλους ἀνθρώπους, ὦ θαυμάσιε τρελλέ; Ποιὸς σοῦ τὸ δίδαξε αὐτό; εἶναι κατάλληλη ἡ ἐποχὴ γιὰ κάτι τέτοιο σήμερα; ὦ ἀπαίσιε ἀναζητητή, γιατί μὲ ὑποβάλλεις σὲ δοκιμασία; — —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, μὲ παρηγορημένη τὴν καρδιά του, κ' ἐξακολούθησε γελώντας τὸ δρόμο του.

ΕΚΤΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

ΟΧΙ πολλὴν ὥρα, ὅμως, ἀργότερα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Ζαρατούστρα εἶχε ξεφορτωθεῖ τὸν μάγο, εἶδε πάλι κάποιον νὰ κάθεται στὸ δρόμο ποὺ ἀκολουθοῦσε, ἕναν ψηλό, δηλαδή, μαυροφορεμένο ἄντρα μὲ ξερακιανό, χλωμὸ πρόσωπο: ἡ θεὰ του τὸν ἔκανε νὰ δυσφορήσει ἔντονα.

Ἐ'Αλλοίμονο! εἶπε στὴν καρδιά του, ἐδῶ κάθεται μετεμφιεσμένη ἡ ἴδια ἡ θλίψη, σὲ κάτι σὸν παπάς, θαρρῶ, εἶναι μετεμφιεσμένη: τί θέλουν αὐτὸ ἰστὸ βασίλειό μου;

Πῶς! Δὲ γλύτωσα καλὰ-καλὰ ἀκόμη ἀπὸ κείνον κεῖ τὸ μάγο: καὶ πάλι πρέπει νὰ μπερδευτεῖ μέσα στὰ πόδια μου κι ἄλλος μαῦρος καλλιτέχνης;

Ἕνας ὁποιοσδήποτε ἀρχιμάγος ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐπιθέτουνε τὰ χέρια τους, ἕνας σκοτεινὸς θαυμαστοποιὸς Θεοῦ χάριτι, ἕνας καλοθρεμμένος συκοφάντης τοῦ κόσμου, ποὺ ὁ διάβολος νὰ τὸν πάρει!

Μὰ ὁ διάβολος δὲν εἶναι ποτὲ στὴ θέση του γιὰ νὰ τὸν βρεῖς

ὅποτε τὸν χρειαστεῖς: πάντα ἔρχεται πολὺ ἀργὰ αὐτὸς ὁ καταρα-
μένος νάνος καὶ κουτσοπόδαρος!»

Ἔτσι βλαστημοῦσεν ὁ Ζαρατούστρα, ἀνυπόμονος μέσα στὴν
καρδιά του καὶ συλλογιζότανε πῶς θὰ τὰ κατάφερνε νὰ προστε-
ράσει τὸν μαυροφορεμένον ἄντρα ἐκεῖνο, γυρίζοντας ἄλλοῦ τὸ βλέμ-
μα του: νά, ὅμως, ποὺ τὰ πράγματα γίνανε διαφορετικά. Γιατὶ τὴν
ἴδια στιγμὴν ἀκριβῶς τὸν εἶχε δεῖ κιόλας ὁ καθισμένος· κι ὄχι ἀνό-
μοια μ' ἓναν ποὺ τοῦ ἔρχεται ἀπρόσμενη εὐτυχία, ἀναπήδησε κ'
ἔτρεξε πρὸς τὸν Ζαρατούστρα.

«Ὅποιος κι ὄν εἶσαι, ὦ Ὀδοιπόρε, εἶπε, βοήθησε ἓναν παρα-
πλανημένον, ἓναν ἀναζητοῦντα, ἓναν γέρον ἄντρα, ποὺ εὐκόλα θὰ
μποροῦσε νὰ πάθει κανένα κακὸ ἐδῶ πέρα!

Τοῦτος δῶ ὁ κόσμος μοῦ εἶναι ξένος καὶ μακρινός, ἄκουσα καὶ
ἄγρια ζῶα νὰ οὐρλιάζουν· κι αὐτὸς ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ μὲ βοη-
θήσει, δὲν ὑπάρχει πιά.

Ζήτησα τὸν τελευταῖο εὐσεβὴ ἄνθρωπο, ἓναν ἅγιο κ' ἐρημίτη,
ποὺ μόνο αὐτός, μέσα στὸ δάσος του, δὲν ἄκουσε τίποτα ἀπ' ὅ,τι
ὄλος ὁ κόσμος σήμερα γνωρίζει.»

«Τί γνωρίζει σήμερα ὄλος ὁ κόσμος; ρώτησε ὁ Ζαρατούστρα.
Μήπως ὅτι ὁ παλιὸς Θεός, ποὺ σ' αὐτὸν πίστευε ἄλλοτε ὄλος ὁ κό-
σμος, δὲν ζεῖ πιά;»

«Τὸ εἶπες, ἀποκρίθηκε λυπημένα ὁ γέρος ἄντρας. Κ' ὑπη-
ρέτησα τὸν παλιὸ αὐτὸν Θεὸ ὡς τὴν τελευταία του ὥρα.

Τώρα, ὅμως, εἶμαι ἐκτὸς ὑπηρεσίας, δίχως κύριο, κι ὡστόσο
ὄχι ἐλεύθερος, κι οὔτε μιὰν ὥρα πιά χαρούμενος, παρὰ μόνο μέ-
σα στὶς ἀναμνήσεις μου.

Γι' αὐτὸ ἀνέβηκα σὲ τοῦτο τὸ βουνό, γιὰ νὰ γιορτάσω, ἐπι-
τέλους, τὸν ἑαυτό μου, ὅπως ταιριάζει σ' ἓναν γέρο Πάπα καὶ πα-
τέρα τῆς Ἐκκλησίας: γιατί, μάθε το, εἶμαι ὁ τελευταῖος Πάπας!
—μὲ μιὰν ἑορτὴ εὐλαβικῶν ἀναμνήσεων καὶ θείας λατρείας.

Μὰ νὰ ποὺ πέθανε κι ὁ ἴδιος, ὁ εὐσεβέστατος τῶν ἀνθρώπων
ἄνθρωπος, ἐκεῖνος ὁ ἅγιος τοῦ δάσους, ποὺ ὑμνοῦσε ἀδιάκοπα
τὸν Θεὸ του μὲ ὕμνους καὶ μουρμουρίσματα. Τὸν ἴδιο δὲν τὸν βρῆ-
κα πιά, ὅταν βρῆκα τὴν καλύβα του,—βρῆκα, ὅμως, δυὸ λύκους
μέσα, ποὺ οὐρλιάζανε γιὰ τὸν θάνατό του, γιατί ὅλα τὰ ζῶα τὸν
ἀγαπούσανε. Κ' ἔφυγα τρέχοντας ἀπὸ κεῖ.

Ἦρθα μάταια, λοιπόν, σὲ τοῦτο τὸ δάσος, σὲ τοῦτο τὸ βου-
νό; Τότε ἢ καρδιά μου πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ ζητήσω κάποιον
ἄλλον, τὸν εὐλαδέστατον ἀπ' ὅλους ἐκείνους ποὺ δὲν πιστεύουνε
στὸν Θεό—, νὰ ζητήσω τὸν Ζαρατούστρα!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ γέροντας καὶ κοίταξε μὲ διαπεραστικὸ μάτι
ἐκεῖνον ποὺ στεκόταν μπροστά του. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα πῆρε
τὸ χέρι τοῦ γέρο Πάπα καὶ τὸ κοίταξε πολλὴν ὥρα μὲ θαυμασμό.

«Γιὰ κοίτα, ὦ σεβάσμιε, εἶπε ὕστερα, τί ὁμορφο καὶ μακρὸ
χέρι! Εἶναι τὸ χέρι κάποιου ποὺ πάντα του μοίραζεν εὐλογίες!

Τώρα, όμως, κρατάει γερὰ ἐκεῖνον πού γυρεύεις, ἐμένα, τὸν Ζαρατούστρα.

Ἔγὼ εἶμαι ὁ ἄθεος Ζαρατούστρα, πού λέει: ποιός εἶναι πιὸ ἄθεος ἀπὸ μένα, γιὰ νὰ χαρῶ τὴ διδασκαλία του;» —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ διαπέρασε μὲ τὸ βλέμμα του τὶς σκέψεις καὶ τὶς ὑστεροβουλίες τοῦ γέρο Πάπα. Στὸ τέλος, τοῦτος ἐδῶ, ἄρχισε:

«Ὅποιος περισσότερο τὸν ἀγαποῦσε καὶ τὸν κατεῖχε, αὐτὸς τὸν ἔχασε καὶ περισσότερο —

— γιὰ δές, ὁ ἴδιος ἐγὼ δὲν εἶμαι τώρα, θαρρῶ, ὁ πιὸ ἄθεος ἀπὸ τοὺς δύο μας; Μὰ ποιός θὰ μπορούσε νὰ χαρεῖ γι' αὐτό;»

— «Τὸν ὑπηρέτησες ὡς τὸ τέλος; ρώτησεν ὁ Ζαρατούστρα συλλογισμένος, ὑστερα ἀπὸ βαθιὰ σιωπή. Ξέρεις πῶς πέθανε; Εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ πού λένε, ὅτι τὸν ἐπνίξεν ὁ οἶχτος,

— ὅτι εἶδε πῶς κρεμότανε ὁ ἄνθρωπος στὸν σταυρὸ καὶ δὲν ἄντεξε, ὅτι ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἔγινε ἡ Κόλασή του καὶ στὸ τέλος ὁ θάνατός του;» —

Ἄλλὰ ὁ γέρο Πάπας δὲν ἀποκρίθηκε, παρὰ κοίταξε φοβισμένα καὶ μ' ὀδυνηρὴ καὶ σκοτεινὴ ἔκφραση στὸ πλάϊ.

«Ἄφησέ τον, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα ὑστερα ἀπὸ μακρὰ σκέψη, χωρὶς νὰ παύει νὰ κοιτάζει ἀδιάκοπα τὸν γέρον ἄντρα κατὰ μάτια.

Ἄφησέ τον, πέθανε πιὰ πού πέθανε. Κι ἂν καὶ σὲ τιμᾶ νὰ λές μόνο καλὸ γι' αὐτὸν τὸν πεθαμένο, ξέρεις ὡστόσο καλά, δσο κ' ἐγώ, ποιός ἦταν καὶ πῶς ἀκολούθησε ἕναν παράξενο δρόμο.»

«Γιὰ νὰ τὰ πούμε τώρα μπροστὰ σὲ τρία μάτια, εἶπε καθισχυασμένος ὁ γέρο Πάπας (γιατί ἔταν τυφλὸς ἀπὸ τὸ ἕνα μάτι), ὅτι ἀφορᾶ τὸν Θεὸ τὸ ξέρω καλύτερα κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ζαρατούστρα — καὶ μὲ τὸ δίκιο μου.

Ἡ ἀγάπη μου τὸν ὑπηρέτησε ἐπὶ μακρὰ χρόνια, ἢ θέλησή μου ἀκολουθοῦσε παντοῦ τὴ θέλησή του. Ἐνας καλὸς ὑπηρέτης, ὅμως, ξέρει κάθε τι πού ἀφορᾶ τὸν κύριό του καθὼς καὶ μερικὰ ἄλλα, ἐπίσης, πού ὁ κύριός του τὰ κρύβει κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του.

Ἦταν ἕνας Θεὸς κρυφός, γιομάτος μυστήριο. Ἀκόμη καὶ τὸν ἴδιο τὸ γιό του, ἀλήθεια, δὲν τὸν ἀπόχτησε παρὰ μὲ λοξοδρομίες. Στὴν πύλη τῆς πίστεως του στέκεται ἡ μοιχεία.

Αὐτὸς πού τὸν λατρεύει σὰν ἕναν Θεὸ τῆς ἀγάπης, δὲν ἔχει καὶ πολὺ μεγάλη ἰδέα γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἀγάπη. Ἄν δὲν ἤθελε, ὁ Θεὸς αὐτός, νὰ ἔναι καὶ δικαστής; Ἀλλὰ αὐτὸς πού ἀγαπᾶ, ἀγαπᾶ πέρα ἀπὸ ἀνταμοιβὴ καὶ τιμωρία.

Ὅταν ἦταν νέος αὐτὸς ὁ Θεὸς τῆς Ἀνατολῆς, ἦταν σκληρὸς καὶ μνησικάκος κ' ἔχτισε μιὰ Κόλαση γιὰ νὰ διασκεδάσει τοὺς εὐνοουμένους του.

Στὸ τέλος, ὅμως, γέρασε κ' ἔγινε μαλακὸς κ' ἐπιεικὴς καὶ

πονόψυχος, κ' ἔμοιαζε πιὸ πολὺ μὲ παπποῦ παρὰ μὲ πατέρα κι ἀκόμα περισσότερο μὲ μιὰ γριά γιαγιά πού δὲ μπορεῖ νὰ σταθεῖ στὰ πόδια της.

Ἔτσι, καθότανε ζαρωμένος ἐκεῖ, στὴ γωνιά τοῦ τζακιοῦ, γιομάτος ἔγνοια γιὰ τὴν ἀδυναμία τῶν ποδιῶν του, βαριεστημένος ἀπὸ τὸν κόσμο, μὲ κουρασμένη θέληση, ἴσαμε πιά πού μιὰ μέρα πλάνταξε ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ συμπόνια του. —

«Δὲ μοῦ λές, γέρο Πάπα, εἶπε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ζαρατούστρα, τὸ εἶδες αὐτὸ μὲ τὰ μάτια σου; Δὲν εἶναι κι ἀπίθανο νὰ ἔγιναν ἔτσι τὰ πράγματα: ἔτσι, ἀλλὰ καὶ ἄλλοιῶς. Ὅταν πεθαίνουν οἱ Θεοί, πάντα πεθαίνουν μὲ πολλῶν εἰδῶν θανάτους.

Ἔστω, ὅμως! Ἔτσι ἢ ἄλλοιῶς, ἔτσι κ' ἔτσι — αὐτὸς μιὰ φορὰ πέθανε πού πέθανε! Δὲν ἄρεσε οὔτε στ' αὐτιά μου οὔτε στὰ μάτια μου, γιὰ νὰ μὴ τὸν κατηγορήσω χειρότερα.

Ἀγαπῶ ὅποιον ἔχει φωτεινὰ μάτια καὶ μιλᾷ τίμια. Ἄλλ' αὐτὸς — τὸ ξέρεις δά, γέρο Πάπα, εἶχε κάτι ἀπὸ τὸ σόϊ σας, τὸ παπαδίστικο σόϊ — ἦτανε διαφορούμενος.

Ἦταν ἐπίσης κι ἀσυνάρτητος. Καὶ τί δὲν τραθήξαμε, καὶ μὲ τί δὲν μᾶς ἀπείλησε ὁ ὀργίλος αὐτός, μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ δὲν τὸν ἐνοούσαμε καλά! Μὰ γιατί, γιὰ ποιό λόγο δὲ μιλοῦσε σαφέστερα;

Κι ἂν φταίγανε τ' αὐτιά μας, γιατί μᾶς ἔδωσε αὐτιά πού τὸν ἄκουγαν ἄσκημα; Ἄν ὑπῆρχε λάσπη στ' αὐτιά μας, ἔ λοιπόν, ποιός τὴν ἔβαλε κεῖ μέσα;

Ἦτανε ἓνα σωρὸ πράγματα πού δὲν κατάφερε νὰ τὰ φτιάξει καλὰ ὁ ἀγγειοπλάστης αὐτός, μιὰ καὶ δὲν εἶχε καλὰ-καλὰ ξεσκολίσει τὴν τέχνη του! Μὰ τ' ὅτι ἐκδικήθηκε τὰ ἀγγεῖα του καὶ τὰ πλάσματά του μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ δὲν πέτυχε νὰ τὰ φτιάξει καλὰ, — αὐτὸ ἔταν ἓνα ἀμάρτημα κατὰ τοῦ καλοῦ γούστου.

Ἐπάρχει, ἀκόμη καὶ στὴν εὐσέβεια, καλὸ γούστο: αὐτὸ τὸ γούστο εἶπε στὸ τέλος: «ἄς πάει στὰ τσακίσματα ἓνας τέτοιος Θεός! Προτιμώτερο νὰ μὴν ἔχουμε κανένα Θεό, προτιμώτερο νὰ δημιουργοῦμε τὸ πεπρωμένο μας μὲ τὴν ἴδια μας τὴ γροθιά, προτιμώτερο νὰ ἴμαστε τρελλοί, προτιμώτερο νὰ εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι Θεοί!»

«ΤΙ ΑΚΟΥΩ! εἶπε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ γέρο Πάπας, στήνοντας τὸ αὐτί. ὦ Ζαρατούστρα, εἶσαι πιὸ εὐσεβὴς ἀπ' ὅσο πιστεύεις, μὲ μιὰ τέτοια ἀπιστία! Κάποιος Θεός θὰ σ' ἔστρεψε πρὸς τὴν ἀθεΐα σου.

Μὴ κ' εἶναι ἡ ἴδια σου ἡ εὐσέβεια πού δὲ σ' ἀφήνει πιά νὰ πιστέψεις σ' ἓναν Θεό; Κ' ἡ ὑπερβολικὴ γνησιότητά σου θὰ σ' ὀδηγήσει ἀκόμη πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό!

Βλέπεις, ἀλήθεια, τί σοῦ ἐπιφυλάχτηκε; Ἔχεις μάτια καὶ

χέρι καὶ στόμα πού εἶναι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν αἰῶνων προορισμέ-
να: γιὰ νὰ εὐλογοῦνε. Δὲν εὐλογεῖ κανεὶς μόνο μὲ τὸ χέρι.

Κοντά σου, μ' ὄλο πού θές κιόλας νὰ 'σαι ὁ πιὸ ἄθεος, νιώ-
θω ἓνα μυστικὸ λιθάνι καὶ μύρο ἀπὸ πολύχρωμες εὐλογίες, πού
μου κάνει καλὸ μὰ καὶ πού μὲ πονεῖ συνάμα.

Φιλοξένησέ με, ὦ Ζαρατούστρα, γιὰ μιὰ μόνο νύχτα! Πουθε-
νὰ στὴ γῆ δὲ θὰ μοῦ ἔκανε τώρα πιὸ καλὸ ἀπ' ὅσο κοντά σου!»

«'Αμήν! Ἄς γίνεῖ κ' ἔτσι! εἶπε ὁ Ζαρατούστρα πολὺ ξαφνια-
σμένος,—αὐτὸς ἐκεῖ εἶναι ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ στὴ σπηλιὰ τοῦ
Ζαρατούστρα.

Εὐχαρίστως μὰ τὴν ἀλήθεια, θὰ σὲ συνόδευα ὁ ἴδιος ὡς
ἐκεῖ, ὦ σεβάσμιε, γιὰτι ἀγαπῶ ὅλους τοὺς εὐσεβεῖς ἀνθρώπους.
Μὰ τώρα μὲ φωνάζει διασπικὰ μιὰ κραυγὴ ἀπελπισίας καὶ θὰ
σ' ἀφήσω.

Στὴν ἐπικράτειά μου δὲν πρόκειται νὰ πάθει κανένας κακό-
ῆ σπηλιὰ μου εἶναι ἓνα καλὸ λιμάνι. Καὶ θὰ 'θελα νὰ κάνω κάθε
λυπημένον νὰ σταθεῖ πάνω σὲ στéρη γῆ καὶ σὲ στéρεα πόδια.

Ποιός, ὅμως, θὰ μπορούσε νὰ πέρει ἀπὸ πάνω σου τὴ βα-
ρυθυμιά πού βαραίνει τοὺς ὤμους σου; Εἶμαι πολὺ ἀδύναμος γι'
αὐτό. Πολὺν καιρὸ, ἀλήθεια, θὰ πρέπει νὰ περιμένουμε ἴσαμε ν'
ἀναστήσει κανεὶς τὸν Θεό σου.

Γιὰτι ὁ παλιὸς αὐτὸς Θεὸς δὲν ζεῖ πιά: εἶναι βαθιὰ πεθα-
μένος.»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

Ο ΑΣΚΗΜΟΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΚΑΙ ΠΑΛΙ τρέξανε τὰ πόδια τοῦ Ζαρατούστρα μέσα ἀπὸ
βουνὰ καὶ δάση, καὶ τὰ μάτια του ἀναζητούσανε καὶ ἀναζητού-
σανε, μὰ πουθενὰ δὲν ἔβλεπε ἐκεῖνον πού ἤθελε νὰ δεῖ, τὸν με-
γάλον ἀναγκεμένο καὶ βοήθεια καλοῦντα. Σ' ὄλο τὸν δρόμο, ὅμως,
χαιρότανε μέσα στὴν καρδιά του κ' ἦτανε γιομάτος εὐγνωμοσύνη.

«Τί καλὰ πράγματα, ἔλεγε, μοῦ χάρισε, ἀλήθεια, τούτη ἡ
μέρα, γιὰ νὰ μ' ἀποζημιώσει πού τόσο ἄσκημα ἄρχισε! Τί πα-
ράξενους συνομιλητὲς βρῆκα, ἀλήθεια!

Θέλω ν' ἀναμαθήσω τὰ λόγια τους σὰ νὰ 'τανε καλοὶ σπό-
ροι. Τὰ δόντια μου θὰ τοὺς ἀλέσουν σὲ μικρὰ κομματάκια, σὲ
σκόνη, ἴσαμε νὰ χυθῶνε ὡς γάλα στὴν ψυχὴ μου!» —

Καθώς, ὅμως, πηγαίνοντας, ἔστριψε κάποιον βράχο, τὸ τα-
πίο ἄλλαξεν ἀπότομα κι ὁ Ζαρατούστρα μπῆκε στὸ βασίλειον τοῦ
θανάτου. Ἐδῶ πέρα ὀρθώνονταν μαῦροι καὶ κόκκινοι βράχοι: κα-
μιὰ χλόη, κανένα δέντρο, καμιὰ φωνὴ πουλιοῦ. Γιὰτι 'ταν μιὰ
κοιλιάδα, πού τρώμαζε ὅλα τὰ ζῶα, ἀκόμη καὶ τ' ἀρπαχτικὰ θη-
ρία. Μόνο ἓνα εἶδος ἄσκημα, χοντρά, πράσινα φίδια ἔρχονταν
κατὰ δῶ, ὅταν γερνοῦσαν, γιὰ νὰ πεθάνουν. Γι' αὐτὸ κ' οἱ βοσκοὶ
τὴν κοιλιάδα τούτη τὴν ὀνομάζανε: φιδοθάνατη.

Ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, βυθίστηκε σὲ μιὰ μαύρην ἀνάμνηση, γιὰ τὸ φαινόμενον πὼς σὰ νὰ ἔχε ξαναρθεῖ κι ἄλλοτε σ' αὐτὴ τὴν κοιλάδα. Κ' ἓνα μεγάλο βάρος πλάκωσε τὸ νοῦ του: ἔτσι ποὺ προχωροῦσε ἀργὰ κι ὄλο πιο ἀργὰ, ἴσαμε ποὺ στὸ τέλος σταμάτησε ὀλότελα. Ξαφνικά, ὅμως, εἶδε, κι ἄνοιξε ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια του, κάτι, ποὺ καθότανε στὸ δρόμο, κάτι ποὺ ἔμοιαζε μὲ ἄνθρωπο καὶ ποὺ δὲν ἔμοιαζε καλὰ-καλὰ μὲ ἄνθρωπο, κάτι ἀκατανόμαστο. Κι ἄξαφνα ὁ Ζαρατούστρα ἐνίωσε μεγάλη ἰντροπή, ποὺ εἶχε δεῖ κάτι τέτοιο μὲ τὰ μάτια του: κοκκινίζοντας ὡς ἀπάνω-στὶς ρίζες τῶν ἄσπρων μαλλιῶν του, γύρισε ἄλλου τὸ βλέμμα του καὶ σήκωσε τὸ πόδι του γιὰ ν' ἀφήσει πίσω του τὸ ἄσκημο μέρος αὐτό. Ξαφνικά, ὅμως, ἀκούστηκε θόρυβος στὴ νεκρὴν ἐρημιά: γιὰ τὸ ἀπὸ τὸ ἔδαφος ἀνάβρυσε γλουγλουτίζοντας καὶ ρογχαζώντας, ἔτσι ὅπως γλουγλουτίζει καὶ βουίζει τὴ νύχτα τὸ νερὸ ποὺ ξεμπουκάρει ἀπὸ φραγμένη ὑδρορροή· καὶ στὸ τέλος ὁ θόρυβος αὐτὸς ἐγίνε ὀλωσδιόλου ἀνθρώπινη φωνὴ κι ἀνθρώπινη μιλιὰ: — κ' ἢ ἀνθρώπινη τούτη φωνὴ κ' ἢ ἀνθρώπινη κείνη μιλιὰ μίλησεν ἔτσι:

«Ζαρατούστρα! Ζαρατούστρα! Λύσε τὸ αἰνιγμὰ μου! Πές, πές: Πὼς ἐκεῖ κεῖται κανεῖς ἓναν μάρτυρα;

Σὲ τραβῶ πίσω, ἐδῶ ἔναι γλιστερὸς πάγος! Πρόσεξε, πρόσεξε, μὴ τσακίσει τὰ πόδια της ἢ περηφάνεια σου πάνω του!

Νομίζεις πὼς εἶσαι σοφός, ὦ περήφανε Ζαρατούστρα! Μὰ τότε λύσε, ἀλήθεια, τὸ αἰνιγμὰ, ὦ σκληρὸ καρυδοσπάστη, — τὸ αἰνιγμὰ ποὺ εἶμαι! Πές μου, λοιπόν: ποιός εἶμαι;»

Ὅταν, ὅμως, ὁ Ζαρατούστρα ἀκούσε τούτο τὰ λόγια, — τί νομίζετε, ἀλήθεια, πὼς ἐγίνε μέσα στὴν ψυχὴ του; Τὸν κυριέψε ὁ ἴχτος· καὶ σωριάστηκε ἀπότομα στὴ γῆ, σὰν βαλανιδιὰ ποὺ εἶχε ἀντισταθεῖ ἐπὶ πολὺ στ' ἀπανωτὰ χτυπήματα τῶν ξυλοκόπων κι ἄξαφνα πέφτει βαριά, μονόκόμματη καὶ τρομάζοντας καὶ τοὺς ἴδιους ἐκείνους ποὺ θέλανε νὰ τὴ ρίξουνε. Μὰ κι ὄλας εἶχε ξανασταθεῖ στὰ πόδια του, καὶ τὸ πρόσωπό του εἶχε γίνε σκληρό.

«Σὲ ἀναγνωρίζω, εἶπε μὲ χόλικινη φωνή: εἶσαι ὁ δολοφόνος τοῦ Θεοῦ! Ἄσε με νὰ φύγω.

Δὲν ἀνεχόσουν αὐτὸν ποὺ σ' ἔβλεπε, — ποὺ πάντα καὶ μέσα γιὰ μέσα σ' ἔβλεπε, ὦ δυσειδέστατε ἄνθρωπε! Κ' ἐκδικήθηκες αὐτὸν τὸν μάρτυρα!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα κ' ἤθελε νὰ φύγει ἀπὸ κεῖ. Μὰ ὁ ἀκατανόμαστος τὸν ἄρπαξε ἀπὸ μιὰν ἄκρη ἑνὸς ρούχου του κι ἄρχισε πάλι νὰ γλουγλουτίζει καὶ νὰ γυρεύει λόγια. «Μεῖνε! εἶπε στὸ τέλος,

μεῖνε! Μὴ μὲ προσπερνᾷς! Μάντεψα ποιὰ ἀξίνα σὲ σώριασε στὸ ἔδαφος: Νὰ ζήσεις, ὦ Ζαρατούστρα, ποὺ ὀρθώθηκες πάλι!

Μάντεψες, τὸ ξέρω καλὰ, πὼς νιώθει στὴν ψυχὴ του ἐκεῖνος

πού τὸν σκότωσε, — ὁ δολοφόνος τοῦ Θεοῦ. Μείνε! Κάθησε κοντά μου, δὲ θὰ τὸ μετανοιώσεις.

Σὲ ποιὸν ἄλλον ν' ἀποταθῶ, ἂν ὄχι σὲ σένα; Μείνε, κάθισε! Μὰ μὴ μὲ κοιτάξεις! Σεβάσου ἔτσι — τὴν ἀσκήμια μου!

Μὲ καταδιώκουν: τώρα τὸ τελευταῖο μου καταφύγιο εἶσαι σύ. Ὅχι μὲ τὸ μῖσος τους, ὄχι μὲ τοὺς χωροφύλακές τους: — ὦ, τέτοια καταδίωξη θὰ τὴν κορόϊδευα καὶ θὰ ἴμουν περήφανος καὶ χαρούμενος γι' αὐτήν!

Μὴ κι αὐτοὶ πού περισσότερο καταδιώχτηκαν ἐν πέτυχαν περισσότερα; Κι ὅποιος ξέρει νὰ καταδιώκει καλά, μαθαίνει ν' ἀκολοθεῖ εὐκόλα: — γι' αὐτὸ κ' ἔρχονται πάντα μετὰ. Μὰ εἶναι ὁ οἶχτος τους

ὁ οἶχτος τους εἶναι πού μὲ κάνει νὰ φεύγω καὶ νὰ καταφεύγω κοντά σου! ὦ Ζαρατούστρα, προστάτεψέ με, ὦ ἐσὺ τελευταῖο μου καταφύγιο, ὦ ὁ μοναδικός, ἐσύ, πού μὲ μάντεψες:

ἐμάντεψες πῶς νιώθει στὴν ψυχὴ του ἐκεῖνος πού τὸν σκότωσε. Μείνε! Κι ἂν θέλεις νὰ φύγεις, ὦ ἀνυπόμονε: μὴ πάρεις τὸν δρόμο, ἀπ' ὅπου ἦρθα. Αὐτὸς ὁ δρόμος εἶναι κακός.

Μοῦ ὀργίζεσαι πού τόση ὥρα τώρα μασσῶ τὰ λόγια μου; Πού σὲ συμβουλεύω κιόλας; Ξέρε το, ὅμως, ἐγώ ἴμαι ἐπίσης, ὁ πιὸ ἄσκημος ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος

πού ἔχει καὶ τὰ πιὸ βαριὰ πόδια. Παντοῦ, ἀπ' ὅπου κι ἂν πέρασα, ὁ δρόμος εἶναι κακός. Νεκρώνω καὶ καταστρέφω ὄλους τοὺς δρόμους.

Καθώς, ὅμως, ἔκανες νὰ μὲ προσπεράσεις σιωπώντας, καθὼς ἔγινες ὀλοκόκκινος, τὸ κατάλαβα καλά, ἀπ' αὐτὸ ἀναγνώρισα σὲ σένα τὸν Ζαρατούστρα.

Κάθε ἄλλος θὰ μοῦ πετοῦσε τὴν ἐλεημοσύνη του, τὸν οἶχτο του, μὲ βλέμμα καὶ λόγο. Μὰ γιὰ κάτι τέτοιο—τὸ μάντεψες πῶς δὲν εἶμαι ἀρκετὰ ζητιάνος—

γιὰ κάτι τέτοιο εἶμαι πολὺ πλοῦσιος, πλούσιος σὲ μεγάλο καὶ σὲ φοβερό, στὸ δυσειδέστατο καὶ στὸ πιὸ ἀκατανόμαστο! Ἡ ντροπὴ σου, ὦ Ζαρατούστρα, μὲ τίμησε!

Μὲ πολὺ κόπο ξέφυγα ἀπὸ τὸ στρήμωγμα τῶν συμπονετικῶν, —γιὰ νὰ βρῶ τὸν Μοναδικὸ πού διδάσκει σήμερα ὅτι «ὁ οἶχτος εἶναι ὀχληρὸς»—ἐσένα, ὦ Ζαρατούστρα!

—πῶς ἢ συμπόνια εἶτε τοῦ Θεοῦ εἶτε τῶν ἀνθρώπων εἶναι, προσβάλλει πάντα τὴ ντροπὴ. Καὶ πῶς τὸ νὰ μὴ θέλει νὰ βοηθήσει κανεὶς εἶναι πιὸ εὐχάριστο ἀπὸ κάθε ἀρετὴ πού βιάζεται πάρα πολὺ νὰ βοηθήσει.

Ἄλλ' ὅλοι οἱ μικροὶ ἄνθρωποι τὴν συμπόνια τὴ θεωροῦνε σήμερα σὰν τὴ μεγαλύτερη ἀρετὴ: — δὲ νιώθουνε κανενὸς εἶδους σεβασμὸ στὴ μεγάλη δυστυχία, στὴ μεγάλη ἀσκήμια, στὴ μεγάλη δυσμορφία.

Κοιτάζω πάνω ἀπ' ὄλους αὐτοὺς σὰν τὸ σκυλὶ πού κοιτάζει πάνω ἀπὸ τὶς ράχες τῶν προβατοκοπαδιῶν πού τὸ πλῆθος τους

μαυρίζει τὸν τόπο. Εἶναι καλόμαλλα, καλοθέλητα, γκρίζα ἀνθρωπάκια.

Σὰν ἕνας καβαλλάρης ποὺ κοιτάζει περιφρονητικὰ πάνω ἀπὸ ρηχὰ τέλματα μὲ τὸ κεφάλι γερμένο κατὰ πίσω: ἔτσι κοιτάζω κ' ἐγὼ πάνω ἀπὸ τὸ σκυλλοῖ τῶν γκρίζων μικροκυμάτων καὶ μικρο-θελήσεων καὶ μικρῶν ψυχῶν.

Πάρα πολὺν καιρὸ δίνανε σ' αὐτοὺς τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους: ἔτσι, στὸ τέλος, τοὺς ἔδωσαν καὶ τῆ δύναμη—καὶ τώρα πιὰ διδάσκουνε: «καλὸ εἶναι μόνο ὅ,τι ὀνομάζουν καλὸ οἱ μικροὶ ἄνθρωποι».

Καὶ «ἀλήθεια» λέγεται σήμερα ὅ,τι εἶπε ὁ κήρυκας, ποὺ κι ὁ ἴδιος αὐτὸς εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὶς γραμμές τους, ἐκεῖνος ὁ παράξενος ἅγιος καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν μικρῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔλεγε γιὰ τὸν ἑαυτό του: «ἐγὼ—εἰμὶ ἡ ἀλήθεια».

Ὁ αὐθάδης αὐτὸς εἶναι αἰτία ποὺ ἀπὸ καιρὸ τώρα οἱ μικροὶ ἄνθρωποι σηκώσανε κεφάλι—, αὐτὸς, ποὺ δὲ δίδαξε καὶ καμιὰ μικρὴ πλάνη, ὅταν διδάσκει: «ἐγὼ—εἰμὶ ἡ ἀλήθεια».

Ἀπάντησαν ποτὲ εὐγενέστερα σ' ἕναν τέτοιον αὐθάδη;— Ἄλλ' ἐσύ, ὦ Ζαρατούστρα, πέρασες ἀπὸ μπροστά του λέγοντας: «Ὁχι! Ὁχι! Τρεῖς φορές ὄχι!»

Προειδοποίησες γιὰ τὴν πλάνη του, προειδοποίησες, ὁ πρῶτος ἐσύ, γιὰ τὸν οἶχτο του—ὄχι ὄλους, ὄχι κανέναν, παρὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ τοὺς ὁμοίους σου.

Ντρέπεσαι τῆ ντροπῆ τῶν μεγάλων ποὺ ὑποφέρουν· κι ἀληθινά, ὅταν λὲς πῶς «ἀπὸ τὸν οἶχτο ὑψώνεται ἕνα μεγάλο σύννεφο, προσέξτε, ὦ ἄνθρωποι!»

—ὅταν διδάσκεις πῶς «ὄλοι οἱ δημιουργοὶ εἶναι σκληροί, κάθε μεγάλη ἀγάπη εἶναι πάνω ἀπὸ τὸν οἶχτο τους»: ὦ Ζαρατούστρα, πόσο καλὰ μοῦ φαίνεται πῶς ἔμαθες τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν!

Μὰ κι ὁ ἴδιος ἐσύ—φυλάξου κ' ἐσύ ἀπὸ τὸν ἴδιο σου τὸν οἶχτο! Γιατὶ πολλοὶ ἔναι στὸ δρόμο γιὰ νὰ ἴρθουνε σὲ σένα, πολλοὶ ποὺ ὑποφέρουν, ποὺ ἀμφιβάλλουν, ποὺ βρίσκονται σὲ ἀπόγνωση, ποὺ πνίγονται, ποὺ κρύνουν—

Φυλάξου ἀκόμα κι ἀπὸ μένα. Μάντεψες τὸ καλύτερό μου καὶ τὸ χειρότερό μου αἶνιγμα, ἐμένα τὸν ἴδιο κι ὅ,τι ἔκαμα. Ξέρω τὴν ἀξίνα ποὺ σὲ σωριάζει στὴ γῆ.

Ἄλλ' αὐτὸς—ἔ π ρ ε π ε νὰ πεθάνει: ἔβλεπε μὲ μάτια ποὺ τὰ ἔβλεπαν ὄλα,—ἔβλεπε τὰ βάθη καὶ τὶς ἀβύσσους τοῦ ἀνθρώπου, κάθε κρυμμένο του ὄνειδος καὶ ἀσκήμα.

Ὁ οἶχτος του δὲν γνώριζε καμιὰ ντροπῆ: χωνότανε καὶ στὶς πιὸ βρώμικες γωνιές μου. Ἕνας τέτοιος περιεργότατος, ὑπεραδιᾶκριτος, ὑπερπονόψυχος ἔπρεπε νὰ πεθάνει.

Μ' ἔβλεπε πάντα: ἕναν τέτοιο μάρτυρα ἔπρεπε ἢ νὰ τὸν ἐκδικηθῶ ἢ ὁ ἴδιος ἐγὼ νὰ πάψω νὰ ζῶ.

Ὁ Θεός, ποὺ τὰ ἔβλεπε ὄλα, ἀκόμα καὶ τὸν ἑμ

θ ρ ω π ο : ὁ Θεὸς αὐτὸς ἔπρεπε νὰ πεθάνει! Ὁ ἄνθρωπος δὲ τὸ
ὄ ν έ χ ε τ α ι αὐτό: νὰ ζεῖ ἕνας τέτοιος μάρτυρας.»

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ δυσειδέστατος ἄνθρωπος. Μὰ ὁ Ζαρατού-
στρα σηκώθηκε κ' ἐτοιμάστηκε νὰ φύγει: γιὰτὶ κρύωνε ὡς μέσα
στὰ σπλάχνα του.

«᾽Ω ἀκατανόμαστε, εἶπε, μὲ προειδοποίησες γιὰ τὸν δρόμο
σου. Γιὰ νὰ σ' εὐχαριστήσω γι' αὐτό, δὲν ἔχω παρὰ μόνο ἐγκώμια
νὰ σοῦ πλέξω γιὰ τὸν δικό μου. Γιὰ δὲς, ἐκεῖ πάνω βρίσκεται ἡ
σπηλιά τοῦ Ζαρατούστρα.

Ἡ σπηλιά μου εἶναι μεγάλη καὶ βαθιά κ' ἔχει πολλές γω-
νιές· κι ὁ πιὸ κρυμμένος ἀκόμα μπορεῖ νὰ βρεῖ ἐκεῖ τὸν κρυ-
ψῶνα του.

Καὶ κολλητὰ σ' αὐτὴν εἶναι ἑκατὸ μονιές καὶ κοιτιές γιὰ ἐρ-
πετὰ καὶ πετούμενα καὶ πηδηχτερὰ ζῶα.

᾽Ω ἀπόβλητε, ποῦ ἀποβάλλεις τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου, δὲ θέ-
λεις πιά νὰ ζήσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὴ συμπόνια
τῶν ἀνθρώπων; Ἔ, λοιπόν, κάνε σὰν καὶ μένα! Διδάξου, λοιπόν,
ἀπὸ μένα: μόνο ὁποῖος ἐνεργεῖ διδάσκεται.

Καὶ μίλησε πρῶτα-πρῶτα κι ἀμέσως μὲ τὰ ζῶα μου! Τὸ πιὸ
περήφανο ζῶο καὶ τὸ πιὸ ἐξυπνο ζῶο—ἄς εἶναι καὶ γιὰ τοὺς δύο
μας οἱ σωστοὶ σύμβουλοι!» — —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ συνέχισε τὸ δρόμο του,
πιὸ συλλογισμένος καὶ πιὸ ἀργοπόδαρος ἀπ' ὅσο πρῶτητερα: γιὰ-
τὶ πολλὰ ἀναρωτιότανε καὶ δὲ μπορούσε ν' ἀποκριθεῖ εὐκολὰ στὸν
ἑαυτό του.

«Πόσο φτωχὸς εἶναι, ἀλήθεια, ὁ ἄνθρωπος! σκεφτότανε στὴν
καρδιά του, πόσο ἄσκημος, πόσο γιομάτος ἀγκούσα, πόσο γιο-
μάτος κρυφὸς ντροπές!

Μοῦ λένε πῶς ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του: ἄχ, πόσο
μεγάλῃ πρέπει νὰ ἴναι ἡ φιλαυτία τούτη! Πόση περιφρόνηση δὲν
ἔχει ν' ἀντιμετωπίσει!

.. Ἀκόμη καὶ τοῦτος ἐδῶ ἀγαπούσε τὸν ἑαυτό του περιφρο-
νώντας τον, — ἕνας μεγάλος ἐρωτευμένος, μοῦ φαίνεται, εἶναι κ'
ἕνας μεγάλος περιφρονητής.

Δὲ βρῆκα κανέναν ἀκόμα ποῦ νὰ περιφρονεῖ βάθυτερα τὸν
ἑαυτό του: ἀκόμα κι αὐτὸ εἶναι ὕψος. Ἀλλοίμονο, μήπως ἦταν
οἱ ὑ τ ὲ ς ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος, ποῦ ἄκουσα τὴν κραυγὴ του;

Ἄγαπῶ τοὺς μεγάλους περιφρονητές. Μὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι
κάτι, ποῦ πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ.»

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΖΗΤΙΑΝΟΣ

ΟΤΑΝ ὁ Ζαρατούστρα ἄφησε πίσω του τὸν ἀσκημότερο ἄν-
θρωπο, ἔνιωσε πῶς κρύωνε κι ἀκόμα πολλὴ μοναξιά: γιὰτὶ πολλές
παγωνιές καὶ πολλές ἐρημιές περάσανε ἀπὸ τὸ νοῦ του, ἔτσι ποῦ